

Baštinska regulativa i stručni pristup baštini u komparativnom odnosu između Hrvatske i Nizozemske

Huhoja, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:353572>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2022./2023.

Karla Huhoja

**Baštinska regulativa i stručni pristup baštini u
komparativnom odnosu između Hrvatske i Nizozemske**

Završni rad

Mentor: dr.sc. Željka Miklošević, doc.

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Kulturna baština	2
3.	Baštinska regulativa i stručni pristup baštini u Hrvatskoj i Nizozemskoj.....	3
3.1.	Pregled zakonodavnog okvira za kulturnu baštinu u Hrvatskoj i Nizozemskoj.....	3
3.2.	Analiza zakonskih propisa i pravnih mehanizama na zaštitu kulturne baštine	4
3.2.1.	Zakonodavni okvir za zaštitu kulturne baštine u Hrvatskoj	4
3.2.2.	Zakonodavni okvir za zaštitu kulturne baštine u Nizozemskoj.....	4
3.2.3.	Usporedba zakonskih propisa i pravnih mehanizama na zaštitu kulturne baštine u obje zemlje	6
4.	Konvencije UNESCO-a o zaštiti kulturne baštine	6
4.1.	Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine	7
4.2.	Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine	8
5.	Zaštita kulturne baštine na razini Europske unije	9
5.1.	Uloga i djelovanje EU	9
5.2.	Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine	10
6.	Nacionalna zaštita kulturne baštine u Hrvatskoj	11
6.1.	Registar kulturnih dobara	11
7.	Nacionalna zaštita kulturne baštine u Nizozemskoj.....	12
7.1.	Registar nacionalnih spomenika	12
7.2.	Popisi pokrajinskih i općinskih spomenika	12
8.	Odnos Hrvatske prema baštini	13
8.1.	Očuvanje baštine.....	13
8.2.	Institucije koje se bave očuvanjem kulturne baštine	14
9.	Odnos Nizozemske prema baštini	16
9.1.	Institucije koje se bave očuvanjem baštine.....	17
10.	UNESCO-ov popis materijalne baštine.....	18

9.1	Hrvatska materijalna baština na UNESCO-ovom popisu.....	19
9.2	Nizozemska materijalna baština na UNESCO-ovom popisu	19
10.	Nematerijalna kulturna baština.....	20
10.1.	Definicija nematerijalne kulturne baštine.....	21
10.2.	Problem nematerijalne baštine.....	22
11.	UNESCO-ov popis nematerijalne baštine.....	23
11.1.	Hrvatska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu.....	23
11.2.	Nizozemska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu	24
11.3.	Usporedba popisa nematerijalne baštine	24
12.	Zaključak.....	26
13.	Literatura	28
	Sažetak	32
	Summary	33

1. Uvod

Zaštita kulturnog naslijeđa jedne nacije ovisi o zakonima o baštini i stručnom pristupu baštini. Svaka zemlja ima jedinstven zakonodavni okvir i strategiju očuvanja i promicanja vrijednosti svojih kulturnih dobara. U ovom završnom radu usporedit će se baštinska regulativa i stručni pristup baštini između Hrvatske i Nizozemske.

Kulturna baština, u svom bogatstvu i raznolikosti, predstavlja dragocjen spomenik prošlosti koji oblikuje našu sadašnjost i utječe na budućnost. To je identitet naroda, duša njihove povijesti i zrcalo njihove kulture. Baština nas povezuje s našim korijenima, a istovremeno nam otvara vrata prema novim spoznajama i razumijevanju drugih kultura. Njezino očuvanje i zaštita su, stoga, izravno povezani s izgradnjom društava koja cijene i promiču kulturnu raznolikost. Dok se tradicija, običaji, jezik, ples i drugi nematerijalni kulturni izričaji smatraju dijelom nematerijalne baštine, materijalna baština uključuje povijesna mjesta, spomenike, arheološka nalazišta i druge artefakte od kulturnog značaja.

Analizom zakonodavnog okvira za kulturnu baštinu u obje zemlje istražuju se njihove pravne osnove i mehanizmi zaštite. Proučavajući Konvencije UNESCO-a o zaštiti kulturne baštine, koje su ključne za očuvanje kulturnih dobara diljem svijeta, razumijemo međunarodne standarde u zaštiti baštine. Na razini Europske unije, baština također ima važnu ulogu, a Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine predstavlja doprinos Europske unije u promicanju europskog kulturnog naslijeđa.

Nakon analize općeg okvira, pažnja je usmjerena na konkretne primjere Hrvatske i Nizozemske. Nacionalna zaštita kulturne baštine, koja je navedena u dokumentima kao što su Registar kulturnih dobara i Registar nacionalnih spomenika, ključna su karika u ostvarivanju ciljeva zaštite. Identitet nacije uvelike ovisi i o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Živa i osebujna obilježja kulture očuvana su prijenosom tradicija, vještina, običaja i jezika s jedne generacije na drugu.

Posvećenost Hrvatske i Nizozemske zaštiti kulturne baštine može se shvatiti proučavanjem njihovog baštinskog zakonodavstva i profesionalnog pristupa očuvanju. Uspoređujući različite strategije, lakše je dobiti uvid u primjere učinkovitih praksi zaštite baštine. U ovom završnom radu raspravlja se o važnosti kulturne baštine i njezinim utjecajima na identitet, turizam i društveni razvoj u Hrvatskoj i Nizozemskoj.

2. Kulturna baština

Kulturnu baštinu nije uvijek lako definirati, a o tome govori i Trpimir Mihael Šošić u svom radu „Pojam kulturne baštine – međunarodnopravna perspektiva“.¹ Budući da pojmovi "kultura" i "baština" imaju široko određenje, Šošić napominje da može biti teško definirati pojam kulturne baštine. Autor ističe da, dok se baština odnosi na naslijeđe koje se čuva za naredne generacije, kultura obuhvaća sve aspekte materijalnog i duhovnog postojanja nacije kao i života čovječanstva u cjelini. Kulturna baština, prema mišljenju autora, obuhvaća ostvarenja u različitim područjima, uključujući jezik, književnost, arhitekturu, likovnu umjetnost, glazbu, kazalište, film i druge oblike kulturnog izražavanja. Šira definicija kulturne baštine obuhvaća ljudske prakse i izričaje koji predstavljaju određeni svjetonazor i pružaju dokaze o povijesti i temeljnim načelima. Ideja kulturnog naslijeđa razvija se kao odgovor na suvremene društvene i kreativne trendove, a neprestano se dobivaju nova značenja i vrijednosti, napominje Šošić.

Prema Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske, kulturna baština, kako materijalna tako i nematerijalna, neprocjenjivo je zajedničko blago čovječanstva koje se ističe svojom raznolikošću i posebnošću.²

Ministarstvo aktivno uspostavlja procese i mjere zaštite baštine jer je zaštita ključna za prepoznavanje, definiranje i potvrđivanje kulturnog identiteta. To uključuje identificiranje, očuvanje, istraživanje, održavanje, korištenje i promicanje vrijednosti kulturne baštine. Kulturna dobra, pokretna i nepokretna, definirana su različitim disciplinama poput umjetnosti, povijesti, arheologije, znanosti i drugih područja. Ova vrsta baštine također podrazumijeva i arheološka nalazišta, krajolike, zapise, objekte kao i mjesta za očuvanje i izlaganje kulturnih dobara. Kulturna baština uključuje i nematerijalne elemente kao što su duhovno stvaralaštvo iz prošlosti.

Ministarstvo kulture i medija osigurava središnju informacijsko-dokumentacijsku službu, utvrđuje karakteristike zaštićenih kulturnih dobara, utvrđuje mjerila za javne potrebe u kulturi, nadzire financiranje programa zaštite kulturne baštine, osniva i nadzire ustanove za obavljanje poslova zaštite kulturne baštine i procjenjuje uvjete rada pravnih i nepravničkih osoba na poslovima restauriranja, konzerviranja i drugih oblika zaštite kulturne baštine. Osim toga, odlučuje kako i zašto koristiti kulturna dobra te upravlja kulturnim dobrima u skladu sa

¹ Šošić, Trpimir M. 2014. »Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled.« *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Broj 51 Svezak 4* 833-860. <https://hrcak.srce.hr/129107>.

² Ministarstvo kulture i medija. n.d. *Kulturna baština*. Datum pristupa: 24. travnja 2023.. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/349>.

zakonskim propisima. Ministarstvo također obavlja i inspekcijske poslove koji se odnose na očuvanje kulturne baštine.³

Vrijednost kulturne baštine se prema hrvatskom zakonu prepoznaje i vrednuje na temelju starosti, povijesnog značaja, kulturne važnosti, umjetničke vrijednosti i autentičnosti.⁴

3. Baštinska regulativa i stručni pristup baštini u Hrvatskoj i Nizozemskoj

Ključnu ulogu u očuvanju i promicanju vrijednosti kulturnih dobara su zakoni koji se odnose na zaštitu kulturne baštine. Temeljni zakon kojim se utvrđuju hrvatski standardi zaštite, upravljanja i korištenja kulturnih dobara je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Slično kao i Hrvatska, Nizozemska je donijela Zakon o kulturnoj baštini u nastojanju da kontrolira kako se upravlja i štiti nacionalna kulturna baština. Usmjerenost na suradnju stručnjaka s jedne te zainteresiranih pojedinaca i lokalne zajednice s druge strane radi postizanja ciljeva očuvanja kulturne baštine jedno je od temeljnih obilježja nizozemskog zakonodavstva.

U oba slučaja, izraz "kulturna baština" odnosi se na širok raspon ljudskog stvaralaštva, kao što su tradicionalne kulturne prakse, umjetnička djela, povijesni artefakti, arheologija, knjižnični i arhivski zapisi, i više. Kako bismo razumjeli kako Hrvatska i Nizozemska prakticiraju i pristupaju zaštiti i promicanju kulturnih vrijednosti, u ovom se poglavlju daje pregled regulatornog i stručnog pristupa baštini u obje zemlje.

3.1. Pregled zakonodavnog okvira za kulturnu baštinu u Hrvatskoj i Nizozemskoj

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara najznačajniji je propis u Hrvatskoj koji se odnosi na zaštitu kulturnih dobara. Ovim zakonom utvrđuju se smjernice za očuvanje, upravljanje i korištenje kulturnih dobara u Hrvatskoj, kao i način održavanja kulturne baštine.

U Nizozemskoj je donesen zakon poznat kao Zakon o kulturnoj baštini (*Wet op de archeologische monumentenzorg*) s namjerom upravljanja i očuvanja kulturne baštine zemlje, a prema njemu, svaki građanin je dužan u slučaju otkrivanja kulturnog dobra o tome obavijestiti nadležna tijela. Kada se govori o zaštiti i očuvanju kulturne baštine u Nizozemskoj, naglasak je na suradnji između različitih stručnjaka i zainteresiranih strana i na uključivanju lokalne zajednice u proces očuvanja kulturne baštine. Sukladno tome, nalaže se da svaka zajednica ima

³ Ministarstvo kulture i medija. n.d. *Kulturna baština*.

⁴ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« *Narodne novine*. 25. lipnja. 1999. Datum pristupa: 24. travnja 2023. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html.

jedinstvenu povijest i kulturno naslijeđe koje treba čuvati i promicati, a lokalno stanovništvo ima ključnu ulogu u provedbi ovih ciljeva.⁵

Prema hrvatskom zakonu, kulturna baština definira se kao "skup vrijednosti koje odražavaju kulturni identitet naroda ili zajednice, a osobito umjetničke, povijesne, arheološke, etnografske, knjižnične, arhivske, muzejske, tehničke i znanstvene vrijednosti, vjerske i kulturne vrijednosti, kao i prirodne vrijednosti koje su svojstvene kulturnoj baštini".⁶

Prema nizozemskom zakonu, kulturna baština definira se kao "sve što pripada kolektivnoj memoriji nizozemskog naroda i stoga zaslužuje zaštitu, uključujući umjetnička djela, arhitekturu, arheološka nalazišta, etnološku baštinu, rukopise, knjige, arhive, audiovizualne i fotografske zapise, kao i tradicionalne oblike kulture i umijeća".⁷

3.2. Analiza zakonskih propisa i pravnih mehanizama na zaštitu kulturne baštine

Kulturna baština predstavlja važan segment nacionalnog identiteta i kulture svake države. Kako bi se ona očuvala za buduće generacije, potrebni su zakoni i pravni mehanizmi za njenu zaštitu. U ovom poglavlju usporedit će se zakonski propisi i pravni mehanizmi za zaštitu kulturne baštine u Hrvatskoj i Nizozemskoj.

3.2.1. Zakonodavni okvir za zaštitu kulturne baštine u Hrvatskoj

Hrvatski Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara donesen je 1999. godine, a kasnije su donesene i brojne izmjene i dopune. Zakonom se definira ono što se smatra kulturnim dobrom, tko ga može zaštititi, način zaštite, uvjete korištenja i drugo. Također, u Hrvatskoj djeluje i Ministarstvo kulture i medija koje je zaduženo za provedbu zakona te brojne institucije poput Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode.

Uz Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u Hrvatskoj postoje i drugi zakoni koji se bave određenim aspektima zaštite kulturne baštine, poput Zakona o arhivskom gradivu i arhivima, Zakona o zaštiti prirode i drugi.⁸

3.2.2. Zakonodavni okvir za zaštitu kulturne baštine u Nizozemskoj

Zakon o baštini (*Erfgoedwet*), koji je stupio na snagu 2016., regulira kulturnu baštinu i nacionalno naslijeđe u Nizozemskoj. Njime su Zakon o očuvanju kulturne baštine iz 1984.,

⁵ »Erfgoedwet.« *Overheid*. 1. srpnja. 2016. Datum pristupa: 24. travnja 2023. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037521/2023-05-01>.

⁶ »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« 1999.

⁷ »Erfgoedwet.« *Overheid*. 1. srpnja. 2016. Datum pristupa: 24. travnja 2023.

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0037521/2023-05-01>., ovaj i svi drugi navodi u tekstu su prijevod autorice

⁸ »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« *zakon.hr*. 1. siječnja 2023.. Datum pristupa: 24. travnja 2023. <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-zaštiti-i-ocuvanju-kulturnih-dobara>

nizozemski Zakon o spomenicima iz 1988. i Zakon o provedbi Konvencije o mjerama zabrane i sprječavanja nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva kulturnih dobara iz 1970. spojeni u jedan sveobuhvatni akt. Njegov glavni cilj je zaustaviti izvoz kulturno značajnih artefakata, s naglaskom na predmete u privatnom vlasništvu. Predmeti koji su već dio javnih zbirki smatraju se zaštićenima i ne podliježu novim zahtjevima.⁹

Prema nizozemskom nacionalnom zakonodavstvu, u Zakonu o baštini navedeno je nekoliko zahtjeva za klasifikaciju proizvoda kao kulturnog dobra. Zakon proglašava da su pokretni kulturni predmeti od nacionalnog kulturnog značaja nezamjenjivi i ključni za očuvanje nizozemske kulturne baštine. U Zakonu se navode brojne kategorije kulturnih dobara koja su zaštićena, uključujući pojedinačne predmete ili zbirke koje su dobile zaštitu od strane ministra kulture na temelju posebnih standarda. Osim toga, predmeti iz javnih zbirki, koje čuvaju organizacije poput muzeja, knjižnica, arhiva i kongregacijskih zbirki, smatraju se zaštićenima. Zakonom su dodatno obuhvaćene zaštićene povijesne građevine, spomenici i njihovi sastavni dijelovi, arhivi i protuzakonito otkriveni artefakti.

Na početku zakona spominje se i nematerijalna baština u općenitoj definiciji kulturne baštine – materijalni i nematerijalni resursi naslijeđeni iz prošlosti, stvoreni tijekom vremena od strane čovjeka ili proizašli iz interakcije između čovjeka i okoliša, koje ljudi identificiraju, neovisno o njihovom posjedu, kao odraz i izraz stalno razvijajućih vrijednosti, uvjerenja, znanja i tradicije i koje njima i budućim generacijama daju referentni okvir.¹⁰

Valja istaknuti da sve odredbe zakona obuhvaćaju i materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu. Iako nematerijalni aspekt baštine nije eksplicitno izdvojen, on nije zanemaren, već se smatra sastavnim dijelom općeg pojma kulturne baštine, ali njegovo neizdvajanje može dovesti do zanemarivanja aspekta nematerijalne baštine pri interpretaciji zakona.

Sveobuhvatni Zakon o baštini, koji nastoji ograničiti izvoz kulturno značajnih predmeta, uređuje zakone koji se odnose na kulturnu (nacionalnu) baštinu u Nizozemskoj, a time je obuhvaćena kako materijalna, tako i nematerijalna kulturna baština. Zakonom, koji pokriva niz kategorija zaštićenih objekata, utvrđuju se standardi za kategorizaciju dobara kao kulturnih dobara.¹¹

⁹ Kappers, Pieter H Ariëns, i Laurens W Kasteleijn. 2020. »The Netherlands.« *International Bar Association*. 2. prosinca. <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=894a830a-c659-49ac-8481-58ce464407e5>.

¹⁰ »Erfgoedwet.« 2016.

¹¹ Kappers, Pieter H Ariëns, i Laurens W Kasteleijn. 2020. »The Netherlands.«

3.2.3. Usporedba zakonskih propisa i pravnih mehanizama na zaštitu kulturne baštine u obje zemlje

Uspoređujući zakonske propise i pravne mehanizme za zaštitu kulturne baštine u Hrvatskoj i Nizozemskoj, primjećuje se nekoliko sličnosti i razlika u njihovim pristupima.

Prije svega, oba zakona imaju sličan cilj, a to je očuvanje kulturne baštine za buduće generacije.

Nizozemski *Erfgoedwet*, u kojem su spojeni neki raniji zakoni koji se odnose na zaštitu kulturnih dobara i nacionalne baštine, opsežniji je u smislu definiranja zaštite. Nadalje, nizozemski zakon utvrđuje stroge kriterije za određivanje predmeta kao kulturnog dobra i u njemu se nabraja širok raspon zaštićenih kategorija kulturnog dobra, uključujući artefakte, povijesne građevine i spomenike.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, Zakon o muzejima te Zakon o zaštiti prirode samo su neki od primjera specifičnih zakona u Hrvatskoj koji se bave različitim aspektima zaštite kulturne baštine. Oni pokrivaju određena područja zaštite i možda nisu tako jedinstveni kao nizozemski sveobuhvatni zakon.

Obje države ističu vrijednost očuvanja kulturne baštine, ali Nizozemska stavlja poseban naglasak na potrebu zaustavljanja izvoza kulturno značajnih artefakata koji su u privatnim rukama kako bi ih zadržali kao dio kulturne povijesti zemlje. Kod obiju država se uočavaju usporedivi ciljevi, ali obje imaju i jedinstvene načine zaštite kulturnih dobara koji proizlaze iz različitih povijesnih, kulturnih i institucionalnih okolnosti. I Hrvatska i Nizozemska mogu unaprijediti svoje zakonske okvire i zakonodavne procese kako bi zaštitile svoje bogato kulturno naslijeđe za buduće generacije dodatnim istraživanjem, suradnjom i razmjenom iskustava.

4. Konvencije UNESCO-a o zaštiti kulturne baštine

Uništavanje kulturne baštine doseglo je neslućene visine. S obzirom na ova pitanja i probleme te jedinstvenog doprinosa kulture miru i održivom razvoju, potrebna je ratifikacija, provedba i priznavanje šest UNESCO-ovih konvencija.¹² Zaštita i očuvanje svjetske kulturne i prirodne baštine te poticanje kreativnosti i dinamike kulturnog sektora imaju ključnu ulogu u suočavanju sa suvremenim izazovima. Od klimatskih promjena do siromaštva, uključujući nejednakosti,

¹² UNESCO. *UNESCO's Culture Conventions more important than ever*. Datum pristupa 18. kolovoza 2023. <https://whc.unesco.org/en/news/1562>.

digitalni jaz i sve složenije krize i sukobe. Pristup razvoju koji je usmjeren na ljude, a promiče međusobno poštovanje i otvoreni dijalog, jedini je način za postizanje trajnog mira..¹³

U nastavku ovog rada spomenut će se i objasniti dvije vrlo bitne UNESCO konvencije za zaštitu baštine, a to su Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine i Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine.

4.1. Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine

S ciljem osiguranja identifikacije, zaštite, očuvanja, prezentacije i prijenosa kulturnih i prirodnih dobara budućim naraštajima, Konvencija o zaštiti svjetskih kulturnih i prirodnih dobara usvojena je 16. studenog 1972. godine na Općoj konferenciji UNESCO-a. Konvencija potiče stvaranje nacionalnih politika i uključivanje mjera očuvanja povijesti u opsežne inicijative planiranja. Osim toga, ističe se zahtjev za uspostavom usluga zaštite, očuvanja i izlaganja kao i za provođenje znanstvenih istraživanja i studija o kulturnim i prirodnim resursima.¹⁴

Sljedeće obveze vrijede za potpisnice Konvencije:

1. Identificirati i klasificirati različite kulturne i prirodne resurse na svom teritoriju
2. Pobriniti se da kulturna i prirodna baština koja se nalazi na njihovom teritoriju bude prepoznata, zaštićena, očuvana, prezentirana i prenošena budućim generacijama.
3. Poduzeti odgovarajuće korake za zaštitu, održavanje i promicanje kulturne i prirodne baštine zemlje.
4. Uspostavljanje službi koje osiguravaju osoblje i resurse primjerene za zaštitu, očuvanje i prezentaciju kulturnih i prirodnih dobara.
5. Razvijanje znanstvenih i tehničkih istraživanja, tehnika upravljanja i studija za suzbijanje opasnosti baštini.
6. Uspostaviti odgovarajuće pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske zaštitne mjere za priznavanje, zaštitu, očuvanje, izlaganje i obnovu baštine.
7. Promicati znanstvena istraživanja u ovom području i izgradnju nacionalnih ili regionalnih centara za obuku o zaštiti, očuvanju i prezentaciji kulturnih i prirodnih dobara.
8. Obrazovati javnost o prijetnjama baštini i aktivnostima koje se poduzimaju u primjeni Konvencije.

¹³ UNESCO. *Culture - Protecting Our Heritage and Fostering Creativity*. Datum pristupa 18. kolovoza 2023. <https://www.unesco.org/en/culture>.

¹⁴ Antolović, Jadran. 2013. *Međunarodni ugovori o zaštiti kulturne baštine*. Zagreb: Hadrian.

9. Redovito izvještavati Opću skupštinu UNESCO-a o tome kako se Konvencija primjenjuje.¹⁵

Konvencija također stvara *World Heritage Fund* (Fond za svjetsku baštinu), koji osigurava sredstva za zaštitu baštine, i Međuvladin odbor za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine u okviru UNESCO-a.

Glavni cilj Konvencije je promicanje globalne suradnje i zajedničkog očuvanja bogate svjetske kulturne i prirodne baštine, koja ima iznimnu univerzalnu vrijednost i predstavlja bogatstvo svih naroda svijeta.¹⁶

Kako su i Hrvatska i Nizozemska države članice UNESCO-a, Republika Hrvatska od 1. lipnja 1992. godine i Kraljevina Nizozemska od 1. siječnja 1942.¹⁷, donesena Konvencija odnosi se i na njih.

4.2. Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine

Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine usvojena je 17. listopada 2003. godine, a cilj joj je zaštititi nematerijalnu kulturnu baštinu zajednica, skupina i pojedinaca, a istovremeno skrenuti pozornost na njezin značaj na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zanati, instrumenti, rukotvorine, proizvodi, izvedbe, izričaji, informacije i kulturna mjesta primjeri su nematerijalne kulturne baštine.

Od država se zahtijeva da provedu mjere zaštite kako bi zajamčile dugovječnost nematerijalne kulturne baštine. U to je uključena identifikacija, usvajanje opće politike za promicanje funkcije baštine, imenovanje nadležnih tijela za zaštitu, poticanje znanstvenih i istraživačkih studija, usvajanje odgovarajućih pravnih, tehničkih, administrativnih i financijskih mjera, uspostavljanje institucija za dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine te obrazovanje i podizanje svijesti o značaju zaštite.

Reprezentativni popis nematerijalnih kulturnih dobara čovječanstva i Lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebno hitno očuvanje stvoreni su u skladu s Konvencijom koja uređuje zaštitu nematerijalnih kulturnih dobara na globalnoj razini. Dodatno se podupire razvoj Fonda za zaštitu nematerijalne kulturne baštine te međunarodna suradnja i pomoć. Države članice moraju ispuniti zahtjeve kao što su integracija pojma nematerijalne kulturne baštine u

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ UNESCO n.d. *List of the Member States and the Associate Members of UNESCO and the date on which they became Members (or Associate Members) of the Organization*. Datum pristupa: 3. srpnja 2023. <https://pax.unesco.org/countries/ListeMS.html>.

nacionalni zakon, provođenje zaštite na svom teritoriju, identificiranje elemenata baštine, usvajanje politika, uspostavljanje nadležnih tijela i poduzimanje potrebnih mjera.

Kako bi se osigurala pravilna primjena Konvencije, ona također sadrži odredbe koje se odnose na države koje imaju različite ustavne sustave.¹⁸

5. Zaštita kulturne baštine na razini Europske unije

Osim što obogaćuje živote ljudi i pokretačka je snaga za kulturne i kreativne sektore, kulturna baština također je i važan resurs za gospodarski rast, zapošljavanje i društvenu koheziju. Promiče održivi turizam i pomaže u revitalizaciji urbanih i ruralnih zajednica. U Europskoj uniji 7,8 milijuna zaposlenih neizravno je povezano s baštinom, dok više od 300 tisuća pojedinaca izravno radi u industriji kulturne baštine.

Europska unija posvećena je zaštiti i unapređenju europske kulturne baštine, iako su države članice, regionalne vlade i općinske vlasti u velikoj mjeri odgovorne za donošenje politika u ovom području. To se postiže nizom politika i programa.¹⁹

5.1. Uloga i djelovanje EU

Razvoj europskog kulturnog nasljeđa podupiru brojne politike, inicijative i financijski mehanizmi Europske unije, kao što je program Kreativna Europa (*Creative Europe*). Istraživanje, inovacije, obrazovanje, okoliš, klimatske promjene, regionalne politike i digitalne politike samo su neke od ostalih politika EU koje sve više pažnje usmjeravaju na baštinu. Slijedom toga, sredstva za kulturnu baštinu dostupna su u okviru programa poput Obzor 2020. (*Horizon 2020.*), Erasmus+, Europa za građane (*Europe for Citizens*) i Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Države članice Europske unije surađuju na politici kulturne baštine putem Vijeće ministara za obrazovanje, mlade, kulturu i sport te Otvorenu metodu koordinacije (*Open Method of Coordination*). Politike kulturne baštine Europske unije provode se u praksi uz pomoć Stručne skupine Komisije za kulturnu baštinu, koja djeluje od 2019. godine. Uz institucije EU, čine je i države članice, pridružene nacije, mreže za očuvanje kulturne baštine Europe, članovi civilnog društva i strane organizacije.

¹⁸ Antolović. *Međunarodni ugovori o zaštiti kulturne baštine.*

¹⁹ European Commission. n.d. *EU Policy for cultural heritage.* Datum pristupa: 3. srpnja 2023. [https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/eu-policy-for-cultural-heritage.](https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/eu-policy-for-cultural-heritage)

5.2. Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine

Jedna od najvažnijih značajki na razini Europske Unije je Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine (*European Framework for Action on Cultural Heritage*²⁰) iz 2018. godine, koji odražava zajednički okvir za aktivnosti povezane s baštinom na europskoj razini. Nadovezuje se na napore Europske godine kulturne baštine 2018. kako bi se iskoristio i povećao njezin uspjeh te kako bi se osigurao trajan učinak.

Okvirom se uspostavlja sljedeći skup od četiri načela i pet glavnih područja kontinuiranog djelovanja za europsku kulturnu baštinu:

Četiri ključna načela:

1. Holizam
2. Usklađivanje/integracija
3. Kreiranje politike utemeljeno na dokazima
4. Više dionika

Pet područja kontinuiranog djelovanja:

1. uključiva Europa: sudjelovanje i pristup za sve
2. održiva Europa: pametna rješenja za kohezivnu i održivu budućnost
3. otporna Europa: očuvanje ugrožene baštine
4. inovativna Europa: mobilizacija znanja i istraživanja
5. jače globalno partnerstvo: jačanje međunarodne suradnje²¹

Okvir za djelovanje (*The Framework for Action*) ima za cilj postaviti jedinstveni cilj i smjer djelovanja za aktivnosti povezane s baštinom na europskoj razini, prvenstveno u politikama i programima Europske unije. Pri stvaranju vlastitih inicijativa za kulturnu baštinu, europske regije, gradovi, mreže kulturne baštine i organizacije mogu crpiti inspiraciju iz tih programa.

Okvir za djelovanje pripremljen je na temelju redovitih konzultacija s državama članicama Europske Unije, predsjednicima Vijeća EU, Europskim parlamentom, organizacijama civilnog društva, kulturnim djelatnicima i međunarodnim organizacijama kao što su Vijeće Europe i UNESCO. Osim toga, Okvir se temelji na lekcijama dobivenim tijekom provođenja deset dugih inicijativa poznatih kao "Europske inicijative" za politički doprinos Europske komisije

²⁰ European Commission. n.d. *Cultural heritage*. Datum pristupa: 3. srpnja 2023.
<https://culture.ec.europa.eu/policies/selected-themes/cultural-heritage>.

²¹ Ibid.

Europskoj godini kulturne baštine. Širok raspon službi Komisije, međunarodnih organizacija i organizacija za kulturnu baštinu pridonio je provedbi ovih europskih inicijativa.

Kako bi se dopunio Okvir za djelovanje na nacionalnoj razini, Europska komisija poziva države članice da dobrovoljno izrade slične okvire za baštinu.

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine usklađen je s Europskom strategijom kulturne baštine Vijeća Europe za 21. stoljeće usvojenom 2017. godine, s Agendom održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. i s Okvirom za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija 2015.-2030.²²

6. Nacionalna zaštita kulturne baštine u Hrvatskoj

Osim što je nekoliko lokaliteta i praksi uvrstila na poznate UNESCO-ove popise materijalne i nematerijalne baštine, Hrvatska je izradila i održava svoj vlastiti popis nacionalnog kulturnog dobra. Ovaj popis sadrži niz kulturnih artefakata i kulturnih praksi koji ilustriraju povijest, umjetnost, tradiciju i običaje hrvatske kulture. Takav vrlo bitan i sveobuhvatan popis naziva se Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Uz Registar tu su i razne zbirke muzeja i galerija te popis nacionalnih parkova i parkova prirode.

6.1. Registar kulturnih dobara

U okviru Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture i medija vodi Registar kulturnih dobara, javnu knjigu s tri važna popisa: Lista zaštićenih kulturnih dobara, Lista kulturnih dobara od nacionalnog značenja i Lista preventivno zaštićenih dobara. Registar obuhvaća predmete koji su prethodno bili zaštićeni ranijim zakonodavstvom i obuhvaća niz kulturnih dobara, uključujući nepokretna, pokretna i nematerijalna dobra.

Oblik, sadržaj i način vođenja Registra utvrđuje se Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, a Ministarstvo redovito ažurira sadržaj s obzirom na nove metode utvrđivanja svojstva kulturnog dobra, revizije rješenja o zaštiti i izmjene podataka o dobru. Važni podaci o kulturnim dobrima, uključujući njihov naziv, vrstu, klasifikaciju, lokaciju, autora, datum, opis i fotografiju, nalaze se u javno dostupnom Registru, koji se ponekad naziva i Web registar, a koji se objavljuje na web stranici Ministarstva kulture

²² Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission). 2019. »European framework for action on cultural heritage.«
<http://openarchive.icomos.org/id/eprint/2317/1/NC0319331ENN.en.pdf>.

i medija. Uz savjet Hrvatskog vijeća za kulturna dobra, Ministarstvo donosi rješenje o prestanku statusa kulturnog dobra ako su dobra zbog kojih je zaštićeno izgubljena.²³

Izrada ovakvog popisa značajan je korak u zaštiti i očuvanju bogate hrvatske kulturne baštine za buduće generacije.

7. Nacionalna zaštita kulturne baštine u Nizozemskoj

U Nizozemskoj postoji nekoliko vrsta popisa zaštićenih kulturnih dobara. Ovakvi popisi u skladu su s administrativnom podjelom, a popisi uključuju: Registar nacionalnih spomenika, Popis općinskih spomenika, Popis pokrajinskih spomenika, Popis zaštićenih sela i Popis pokretne baštine.

7.1. Registar nacionalnih spomenika

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) ili Nacionalni institut za kulturnu baštinu upravlja i vodi Registar nacionalnih spomenika u Nizozemskoj. *Rijksmonumentenregister* sadrži podatke o svim nacionalnim spomenicima u Nizozemskoj, tj. o svim spomenicima od nacionalnog značaja. Trenutno se u Registru nalazi oko 63 tisuće važnih i relevantnih nacionalnih spomenika, od kojih je većina rezidencijalne funkcije.²⁴

Nacionalni značaj može biti posljedica, primjerice, njegove velike kulturno-povijesne ili znanstvene vrijednosti. Svi nacionalni spomenici imaju zaštićeni status. Postoje zakoni i propisi, ali i povlastice i subvencije ako je jedan od ovakvih spomenika u privatnom vlasništvu.²⁵

7.2. Popisi pokrajinskih i općinskih spomenika

Od dvanaest nizozemskih pokrajina, samo dvije imaju proglašene pokrajinske spomenike: Sjeverna Nizozemska i Drenthe. Pokrajinski (provincijski) spomenik dobiva zaštitu od pokrajine. Na pokrajinskom popisu spomenika mogu se pronaći, osim zgrada, i nasipi i granične oznake.²⁶

Općinski spomenik je građevina regionalnog ili lokalnog značaja. Općine u Nizozemskoj same odlučuju koje posebne građevine stavljaju na popis općinskih spomenika. U definiciji

²³ Ministarstvo kulture i medija. n.d. *Registar kulturnih dobara*. Datum pristupa: 6. srpnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/registar-kulturnih-dobara-16371/16371>.

²⁴ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. n.d. Datum pristupa: 12. srpnja 2023. *Rijksmonumentenregister*. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/rijksmonumentenregister>.

²⁵ monumenten.nl. n.d. *Heeft u een rijksmonument?* Datum pristupa: 12. srpnja 2023.

<https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/heeft-u-een-rijksmonument>.

²⁶ monumenten.nl n.d. Datum pristupa: 12. srpnja 2023. *Wat is een provinciaal monument?*

<https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/wat-is-een-provinciaal-monument>.

spomenika naziv se obično odnosi na 'ljepotu', 'kulturno-povijesnu vrijednost', 'arhitektonsko-povijesnu vrijednost', 'urbano-razvojnu vrijednost' ili 'znanstvenu važnost' objekta.²⁷

8. Odnos Hrvatske prema baštini

Republika Hrvatska, kao država bogate povijesti i kulture, jako cijeni zaštitu i očuvanje svojih kulturnih dobara. S tim je ciljem nastao i Zakon o zaštiti kulturnih dobara koji je temeljni zakonski akt kojim se uređuju postupci i radnje u zaštiti kulturne baštine naroda.

Hrvatski zakon dijeli kulturnu baštinu u četiri osnovne kategorije:

1. Pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja,
2. Arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,
3. Nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i
4. Zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.²⁸

Identifikacija i zaštita različitih vrsta baštine, kao što su povijesne građevine, umjetnička djela, arheološka otkrića, tradicionalni zanati i drugi neprocjenjivi artefakti, omogućeni su ovom temeljitom klasifikacijom.

Popis (Registar) kulturnih dobara Hrvatske čine pokretna i nepokretna dobra te kulturno-povijesne ustanove. Ovaj popis omogućuje prepoznavanje i praćenje neprocjenjivih sastavnica nacionalne kulturne baštine, što olakšava njihovu zaštitu i očuvanje.

8.1. Očuvanje baštine

Brojne prepreke ugrožavaju opstanak i očuvanje hrvatske kulturne baštine. Unatoč postojećim dobrim primjerima očuvanja, baština je izložena brojnim okolnostima koje uzrokuju njezino propadanje i nestajanje. Gubitak vrijednosti baštine pripisuje se napuštanju i zanemarivanju kulturnih dobara, neriješenim imovinskim sporovima, starenju stanovništva i siromaštvu. Nadalje, urbanizacijom i novogradnjom smanjuju se vrijednosti i uništavaju kulturna dobra.²⁹

²⁷monumenten.nl n.d. Datum pristupa: 12. srpnja 2023. *Wat is een gemeentelijk monument?*

<https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/wat-is-een-gemeentelijk-monument>.

²⁸ »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« 2023.

²⁹ Bilušić, Biserka Dumbović. 2013. »Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima.« *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj* 6-11. <https://hrcak.srce.hr/175051>.

Nekoliko je prepreka za očuvanje kulturne baštine, kao što su nerazumijevanje njezine važnosti, nedostatak političke volje za potporom i ulaganjem u očuvanje te nedostatak studija i dokumentacije. Situaciju dodatno komplicira nedopuštena trgovina prijenosnim kulturnim dobrima, zatim nedostatak financijskih sredstava, neadekvatan institucionalni okvir i neadekvatni stručni resursi.

Očuvanje i zaštita naslijeđa je izazovan posao jer ne postoji jasna pravna zaštita kulturnih dobara, posebice u vezi s prostornim planiranjem i povijesnim institucijama. Stvar dodatno komplicira nedostatak smjernica i standarda za očuvanje, kao i neadekvatna provedba međunarodnih sporazuma. Dodatne prepreke su nepostojanje konzervatorsko – zaštitnih planova i planova upravljanja kulturnom baštinom, kao i nedovoljno uključivanje lokalne zajednice, vlasnika i korisnika u planiranje i upravljanje baštinom.

Na kraju, ali ne i manje važno, očuvanje bogatstva hrvatske kulturne baštine otežava nepostojanje stručnih i akademskih institucija, poput zavoda za kulturnu baštinu, koje bi se bavile istraživanjem, dokumentiranjem i zaštitom kulturne baštine. Hrvatska može uspostaviti održivi okvir za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara provedbom sveobuhvatnih i koordiniranih akcija te podizanjem svijesti o vrijednosti kulturnih dobara.³⁰

8.2. Institucije koje se bave očuvanjem kulturne baštine

U Republici Hrvatskoj postoji nekoliko institucija koje su odgovorne za očuvanje i zaštitu kulturnih dobara, ali i za pružanje pomoći tijekom istog procesa.

Ministarstvo kulture i medija krovna je organizacija koja je odgovorna za razvoj, unaprjeđenje i zaštitu kulturnog stvaralaštva, kulture, umjetnosti te poticanje kulturnih veza s drugim zemljama i međunarodnim institucijama. Osim toga, Ministarstvo istražuje, evidentira i dokumentira kulturnu baštinu te vodi Registar kulturnih dobara. Pruža financijsku i materijalnu podršku muzejskim, galerijskim, knjižničarskim i drugim kulturnim ustanovama. Ministarstvo nadzire kretanje i izvoz zaštićenih kulturnih dobara te osigurava okruženje za obrazovanje stručnjaka u području zaštite kulturne baštine. Uz to, upravlja financiranjem i administracijom inicijativa za zaštitu kulturnih dobara za Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO te sudjeluje u upravljanju javnom imovinom povezanom s privatnim poduzećima u medijskoj i kulturnoj industriji, a također doprinosi djelovanju organizacija Europske unije koje se bave medijskom i kulturnom baštinom.³¹

³⁰ Ibid.

³¹ Ministarstvo kulture i medija. n.d. *Djelokrug*. Datum pristupa: 6. srpnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug/647>.

Konzervatorski odjeli obavljaju različite stručne i upravne poslove koji se odnose na kulturnu baštinu. To uključuje istraživanje, dokumentiranje i promicanje kulturnih dobara, korištenje mjera zaštite, pružanje stručnih savjeta i pomoći vlasnicima i nositeljima prava, utvrđivanje posebnih uvjeta građenja za zaštitu pojedinih sastavnica kulturne baštine te definiranje uvjeta korištenja i upravljanja. Osim toga, konzervatorski odjeli planiraju mjere očuvanja kulturnih artefakata i nadziru promet tih dobara. Njihovi napori u poticanju i promicanju zaštite kulturnih dobara uključuju suradnju s lokalnim organizacijama i drugim tijelima.³²

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu od 2007. godine dio je Programa zaštite i očuvanja knjižnične građe koja ima svojstvo kulturnog dobra. Program se temelji na važećim zakonima, uključujući one o knjižnicama i zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, kao i na ideji zaštite baštine kao sustava kolektivnog pamćenja i informacija. Izgradnja sustava nadzora i brige o književnoj povijesti u hrvatskim knjižnicama i stvaranje baze podataka Zbirke hrvatske povijesti dva su primjera razvojnih programa. Kroz programe uređenja i obnove knjižnica i zbirke iz programa javnih potreba u kulturi, koje financira Ministarstvo kulture i medija, kao i kroz programe koje vlastitim novcem financiraju vlasnici/imatelji stručni djelatnici pružaju savjetodavnu i stručnu pomoć. Dodatno, podupire se pravna zaštita povijesnih knjižnica i zbirke koje se već smatraju kulturnim dobrom ili se planiraju upisati u Registar kulturnih dobara.³³

Osim navedenih organizacija, za zaštitu kulturne baštine bitne su još Uprava za zaštitu kulturne baštine i Inspekcija zaštite kulturne baštine koja se bavi nadziranjem stanja kulturnih dobara i provođenjem mjera njihove zaštite i očuvanja.³⁴

Unatoč naporima za zaštitu kulturnih dobara, Republika Hrvatska suočava se s financijskim izazovima koji otežavaju sveobuhvatne programe obnove i održavanja. U zadnjih nekoliko godina, Hrvatska je bila pogođena elementarnim nepogodama, a najteže posljedice zasigurno je ostavio potres čime su brojne građevine, ali i artefakti u istima, bile uništene. No, Hrvatska jasno prepoznaje važnost očuvanja kulturne baštine za identitet zemlje i privlačnost turista.

Republika Hrvatska iskazuje svoju odanost zaštiti i očuvanju bogate kulturne baštine kroz Zakon o zaštiti kulturnih dobara. Pridržavajući se precizne klasifikacije materijalne i nematerijalne baštine, Hrvatska kao cilj ima prepoznavanje i zaštitu neprocjenjive kulturne

³² »Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture i medija.« *Narodne novine*. 27. kolovoza 2020. Datum pristupa: 6. srpnja 2023.. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_08_97_1819.html.

³³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. 2012. *Baštinske zbirke/knjižnice*. 11. siječnja. Datum pristupa: 17. srpnja 2023. <https://www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-bastinske-zbirkeknjiznice/>.

³⁴ e-Građani. n.d. *Inspekcija zaštite kulturne baštine*. Datum pristupa: 17. srpnja 2023. <https://gov.hr/hr/inspekcija-zastite-kulturne-bastine/1278>.

vrijednosti. Unatoč dostignućima, suočava se s izazovima poput starenja stanovništva, financijskih ograničenja i prirodnih katastrofa. Iako financijski izazovi postoje, Republika Hrvatska jasno prepoznaje važnost očuvanja kulturne baštine za identitet i atraktivnost zemlje te je usmjerena prema poboljšanju programa zaštite i očuvanja kako bi osigurala trajno naslijeđe za buduće generacije.

9. Odnos Nizozemske prema baštini

Nizozemska ima bogatu i raznoliku materijalnu baštinu kojoj pridaje iznimnu važnost i kontinuirano radi na njenom očuvanju. U cilju zaštite kulturnih dobara, u nizozemskom *Erfgoedwet*, zakonu o baštini, zaštićena pokretna kulturna dobra definirana su kao:

1. Predmeti ili zbirke kojima je ministar kulture dodijelio status zaštite na temelju raznih kriterija,
2. Predmeti iz javnih zbirki institucija kao što su muzeji, arhivi i knjižnice,
3. Predmeti iz crkvenih zbirki,
4. Zaštićene povijesne građevine i spomenici i njihovi dijelovi,
5. Arhive i
6. Protuzakonito iskopani arheološki predmeti.³⁵

Osim podjele same pokretnih kulturnih dobara, postoji još i (neslužbena) podjela na:

1. Spomenike,
2. Karakteristične i čuvane građevine,
3. Zaštićena područja i karakteristična područja,
4. Arheološku baštinu i
5. Svjetsku baštinu na popisu UNESCO-a.³⁶

Uz definiciju kulturnih dobara, Nizozemska također ima napredan pristup upravljanju i održavanju kulturne baštine. Naglasak se stavlja na korištenje i prilagodbu kulturnih dobara suvremenim zahtjevima. Ovo se odražava u regulaciji radova na kulturnim dobrima, gdje postoji veća sloboda u načinu izvođenja radova u usporedbi s drugim zemljama. Nizozemska prepoznaje potencijal kulturne baštine kao resursa za suvremeno društvo te potiče njeno kreativno i održivo korištenje.

³⁵ Kappers, Pieter H Ariëns, i Laurens W Kasteleijn. 2020. »The Netherlands

³⁶ Erfgoedloket Groningen. n.d. *Verschillende soorten erfgoed*. Datum pristupa: 17. srpnja 2023. <https://erfgoedloketgroningen.nl/kennisbank/verschillende-soorten-erfgoed/>.

Osim što se pažnja pridaje materijalnoj baštini, Nizozemska je okrenuta i očuvanju nematerijalne kulturne baštine. Iako za sada nemaju velik broj elemenata nematerijalne baštine na popisu UNESCO-a, to ne znači da ne prepoznaju vrijednost nematerijalne baštine. Tako imaju sistem sastavljen od „tri kruga“:

1. *Netwerk*,
2. *Inventaris* i
3. *Register*.³⁷

Netwerk (Mreža) je pregled nematerijalne baštine u Nizozemskoj koju su ljudi registrirali online. *Inventaris* daje pregled onih koji se bave nematerijalnom baštinom te koji su izradili plan osiguranja i aktivno su predani budućnosti svoje baštine. *Register* donosi pregled inspirativnih primjera očuvanja nematerijalne baštine.³⁸

Podršku u očuvanju i zaštiti nematerijalne baštine daje i Nizozemski centar znanja o nematerijalnoj baštini (*Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland*).

9.1. Institucije koje se bave očuvanjem baštine

Jedna od ključnih institucija u zaštiti materijalne baštine u Nizozemskoj je Nacionalni institut za kulturnu baštinu, poznat kao Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Djeluje kao izvršno tijelo Ministarstva prosvjete, kulture i znanosti u četiri domene: arheologija, krajolik, zbirke i spomenici.

Raznolika misija Nacionalnog instituta za kulturnu baštinu uključuje stvaranje i širenje znanja, savjetovanje o razvoju i inovacijama u zaštiti baštini, provedbu politike i zakonodavstva, upravljanje jamstvima i subvencijama te pružanje praktičnih savjeta. RCE se ističe u povezivanju tri bitne komponente: praktično znanje, znanstvene spoznaje i vladine politike. Ovi čimbenici djeluju usklađeno, a RCE svoje praktične preporuke temelji na znanstvenim saznanjima, značajnom iskustvu i ciljevima vladine politike. S druge strane, znanje i praktična kompetencija RCE značajno pomažu u kreiranju politike. Primarne djelatnosti Agencije dijele se na projekte i programe. Neki, poput Nacionalne arheološke agende (NOaA), više su usmjereni na razvoj znanja, dok su drugi više praktičnog karaktera. Postoje 23 glavne teme i povezana pitanja u ovom programu nizozemskog arheološkog studija. Još jedan takav primjer

³⁷ Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. n.d. Datum pristupa 20. kolovoza 2023.
<https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/netwerkinventarisregister>.

³⁸ Ibid.

je program o baštini i održivosti, koji se usredotočuje na to kako se kulturna baština uklapa u sveukupne ciljeve održivog razvoja i suočavanja s klimatskim promjenama.

Kreatori politika, privatni građani i stručnjaci u području baštine često postavljaju pitanja Nacionalnom institutu u vezi s ovim temama. Ovaj program razvijen je kako bi ponudio rješenja.³⁹

Osim Nacionalnog instituta za kulturnu baštinu, koji djeluje kao krovna institucija, za kulturnu baštinu u Nizozemskoj odgovorne su i sljedeće organizacije:

- Upravitelji lokaliteta koji su proglašeni svjetskom baštinom,
- Nizozemska zaklada za svjetsku baštinu (*Stichting Werelderfgoed Nederland*),
- Ministarstvo poljoprivrede, prirode i kvalitete hrane (*Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*),
- Ministarstvo prosvjete, kulture i znanosti (*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*),
 - Nacionalni institut za kulturnu baštinu (*Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*),
 - Uprava za baštinu i umjetnost (*Directie Erfgoed en Kunsten*) i
- Nacionalna UNESCO komisija.⁴⁰

Unatoč izazovima, Nizozemska se trudi očuvati svoju materijalnu baštinu kroz napredne zakonodavne smjernice i institucionalne okvire. Međutim, povezivanje zaštite kulturnih dobara s urbanim planiranjem predstavlja kompleksan zadatak jer treba uskladiti potrebe suvremenog razvoja s očuvanjem baštine. Ograničeni resursi i financijski izazovi također dodatno otežavaju tu misiju. Nizozemska je predana očuvanju svoje bogate materijalne baštine za buduće generacije. Kroz poticanje kreativnog korištenja kulturnih dobara, napredne zakonodavne okvire i stručne institucije, zemlja želi osigurati da njen vrijedan povijesni i kulturni identitet ostane živ i dostupan svima.

10. UNESCO-ov popis materijalne baštine

Mjesto svjetske baštine je bilo koja od različitih lokacija ili stavki koje su dodane na Popis svjetske baštine organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO).

³⁹ Heritage Research Hub. n.d. *Strategies and Policies - Dutch Cultural Heritage Governance and Policy*. Datum pristupa: 17. srpnja 2023. <https://www.heritageresearch-hub.eu/homepage/heritage-research-community/heritage-research-strategies-policies/>.

⁴⁰ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. n.d. *Wie zijn betrokken bij het Nederlands werelderfgoed?* Datum pristupa: 17. srpnja 2023. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/werelderfgoed/wie-zijn-betrokken-bij-het-nederlands-werelderfgoed>.

Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine navodi mjesta "iznimne univerzalne vrijednosti". Ovaj sporazum je 1972. odobrio UNESCO, a službeno je stupio na snagu 1975. nakon što ga je ratificiralo 20 zemalja. Nudi okvir za globalnu suradnju u očuvanju i zaštiti kulturnog blaga i prirodnih područja.⁴¹

9.1 Hrvatska materijalna baština na UNESCO-ovom popisu

Materijalna baština Hrvatske obuhvaća bogatstvo povijesnih građevina, arheoloških nalazišta, prirodnih ljepota i drugih kulturnih spomenika koji su prepoznati kao iznimno važni za svjetsku baštinu. Mnogi od tih izvanrednih lokaliteta i objekata uvršteni su na UNESCO-ov popis svjetske baštine, koji je međunarodno priznanje za iznimnu vrijednost i značaj tih mjesta.

Hrvatska se može ponositi s nekoliko značajnih lokaliteta i spomenika koji su privukli pažnju svjetske zajednice i postali dijelom UNESCO-ove listu. Svaki od tih mjesta ima svoju jedinstvenu priču i pruža dubok uvid u bogatu povijest, umjetnost i arhitekturu Hrvatske.

1. Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.)
2. Stari grad Dubrovnik (1979.)
3. Nacionalni park Plitvička jezera (1979.)
4. Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča (1997.)
5. Povijesni grad Trogir (1997.)
6. Katedrala svetog Jakova u Šibeniku (2000.)
7. Starogradsko polje, Hvar (2008.)
8. Stećci (2016.)
9. Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća u Zadru i Šibeniku (2017.)
10. Iskonske bukove šume Karpatata i drugih regija Europe (2017.)⁴²

9.2 Nizozemska materijalna baština na UNESCO-ovom popisu

Nizozemska ima 12 mjesta na UNESCO-ovom popisu svjetske baštine, a kroz ta mjesta protežu se tri teme: Nizozemska kao zemlja vode, Nizozemska kao civilno društvo i Nizozemska kao projektirana zemlja.

Nizozemska kao zemlja vode ističe povezanost Nizozemske s vodom, ključnu zbog njezine geografske pozicije i konstantnog suočavanja s vodenim elementima. Lokacije u skladu s ovom

⁴¹ Encyclopaedia Britannica. 2023. *World Heritage site UNESCO*. 12. ožujka. Datum pristupa 24. travnja 2023. <https://www.britannica.com/topic/World-Heritage-site>.

⁴² Ministarstvo kulture i medija. (n.d.). *Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine*. Datum pristupa: 24. travnja 2023. [https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244](https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244)

temom uključuju povijesne vodene putove, kanale, nasipe, mlinove i druge strukture koje su omogućile upravljanje vodom u zemlji.

Nizozemska kao civilno društvo odnosi se na elemente koji prikazuju društvenu organizaciju i razvoj Nizozemske kroz povijest. To uključuje pristupi urbanističkom planiranju, značajna arhitektonska postignuća, trgove, zgrade koje simboliziraju političku i društvenu važnost te druge aspekte koji odražavaju evoluciju nizozemskog društva.

Nizozemska kao projektirana zemlja usmjerava se na planiranje i izgradnju koje su omogućile postojanje Nizozemske kao zemlje izdignute iz mora, razvijene kroz sofisticirane sustave upravljanja vodom, urbanističkog planiranja i arhitekture.⁴³

1. Neder-Germaanse Limes (2021.) – Donjogermanski limes
2. De Hollandse Waterlinies (2021.) – Nizozemske vodene linije
3. Koloniën van Weldadigheid (met België) (2021.) – Kolonije dobrohotnosti (uključuje i područje Belgije)
4. Van Nellefabriek in Rotterdam (2014.) – Tvornica Van Nelle u Rotterdamu
5. Grachtengordel van Amsterdam (2010.) – Kanalski pojas Amsterdama
6. Waddenzee (met Duitsland en Denemarken) (2009.) – Vadensko more (uključuje i područje Njemačke i Danske)
7. Rietveld Schröderhuis in Utrecht (2000.) – Kuća Rietveld Schröder u Utrechtu
8. Droogmakerij De Beemster in Noord-Holland (1999.) – De Beemster polder u Sjevernoj Nizozemskoj
9. ir. D.F. Woudagemaal bij Lemmer (1998.) – Crpna stanica Wouda
10. De historische binnenstad van Willemstad op Curaçao (1997.) – Povijesni grad Willemstad na Curaçau
11. Molens van Kinderdijk-Elshout (1997.) – Vjetrenjače Kinderdijk – Elshout
12. Schokland en omgeving in de Noordoostpolder (1995.) – Schokland i okolica u Noordoostpolderu⁴⁴

10. Nematerijalna kulturna baština

Očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara ključno je za održavanje kulturnog identiteta. Također njezinim očuvanjem se promiče nacionalni i međunarodni rast kao i međukulturalna

⁴³ De Vries, Bren, Dré Van Marrewijk, i Maarten E. A. Reith. 2017. »*Werken aan werelderfgoed*.« Datum pristupa 20. kolovoza 2023. https://openarchive.icomos.org/id/eprint/1876/1/werken_aan_werelderfgoed_0.pdf.

⁴⁴ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. (n.d.). *Werelderfgoed in Nederland*. Datum pristupa: 3. svibnja 2023. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/werelderfgoed/werelderfgoedlijst-nederland>

tolerancija i razumijevanje. Usmeni prijenos znanja, vještina i izražaja duhovne kreativnosti koji se smatraju dijelom društva, grupe ili pojedinca čine ovu vrstu naslijeđa.

Međutim, korištenje izraza "nematerijalna kulturna baština" također može potaknuti raspravu i dovesti do pitanja o odnosu između baštine i kulture. Ključno je shvatiti da se nematerijalna kulturna baština mijenja i da je različite kulture i društva mogu različito percipirati.

10.1. Definicija nematerijalne kulturne baštine

Rut Carek tvrdi da je usmena i nematerijalna kulturna baština međunarodno priznata kao ključni i bitan čimbenik u održavanju kulturnog identiteta.⁴⁵ Njezino očuvanje potiče i podupire ljudske inovacije i kulturnu raznolikost.

Nematerijalna baština značajno doprinosi nacionalnom i međunarodnom razvoju, kao i širenju tolerancije i prožimanju kultura. Prenošeno s jedne generacije na drugu, društvo i zajednice neprestano obnavljaju nematerijalnu kulturnu baštinu u određenim uvjetima povijesnog, kulturnog i društvenog rasta.

Mnoge vrste kulturne baštine su u opasnosti od izumiranja u današnjem globaliziranom svijetu zbog čimbenika kao što su standardizacija, oružani sukobi, turizam, industrijalizacija, ruralni egzodus, migracija i uništenje okoliša.

Prema definiciji, nematerijalna baština uključuje običaje, vjerovanja, znanje i iskustvo te sklonosti i izraze duhovne kreativnosti koji se prenose usmeno i priznaju kao dio društva, grupe ili pojedinca.⁴⁶

Posebno uključuje:

- jezik, dijalekte, govor, toponimiju i sve oblike usmene književnosti
- folklorno stvaralaštvo na području glazbe, plesa, priča, igara, obreda, običaja, mitologije i dr.
- tradicionalna umijeća i obrte
- kulturološke prostore u kojima se često susreću tradicionalne narodne vrijednosti – mjesta gdje se pričaju priče, održavaju sajmovi i festivali, ili gdje se narodni običaji redovito prakticiraju u dnevnim ritualima, godišnjim procesijama i tako dalje.

⁴⁵ Carek, Rut. 2004. »Nematerijalna kulturna baština: UNESCO i njegova uloga.« *Informatica museologica*, Broj 35 Svezak 3-4. <https://hrcak.srce.hr/140322>.

⁴⁶ Ibid.

10.2. Problem nematerijalne baštine

Korištenjem pojma "nematerijalna kulturna baština" može doći do rasprave o tome što točno obuhvaća područje baštine, a što područje kulture. Lidija Nikočević i suradnici napominju da je u kontekstu muzejske etnografije termin „folklor“ zamijenjen sintagmom „nematerijalna kulturna baština“. ⁴⁷ Na prijelaz s pojma "folklor" na "nematerijalna kulturna baština" prije petnaestak godina pozitivno su gledali, posebice etnolozi koji su radili u muzejima. Autori naglašavaju da kada se svakodnevni predmeti gledaju iz perspektive njihove nematerijalne komponente, kao što je način na koji su proizvedeni, njihova funkcija u društvu i povezane aktivnosti, ti predmeti poprimaju znatno više značenja. Međutim, postoje neke nepovoljne implikacije povezane s riječju "baština" kada se koristi u ovoj sintagmi.

Izreka „baština počinje kad kultura prestaje“, koju Nikočević i suradnici citiraju, upućuje na problematičan odnos prema baštini. U stvarnosti, baština je potpuno novi oblik kulturnog stvaralaštva koja se razvija iz povijesnih segmenata i poprima oblik meta proizvoda temeljenog na povijesti. Baština se pretvara u simbolički kapital koji je relevantan i za sadašnjost i za budućnost. ⁴⁸

Ključno je napomenuti da kada se različite kulture i običaji priznaju i promiču kao baština, ljudi ih percipiraju na različite načine. Američka folkloristica Dorothy Noyes primjećuje da kako se kulturno ponašanje ukorjenjuje, raspon potencijalnih značenja također se sužava. ⁴⁹ Lokalne kulture često se reklamiraju kao iznimne, naglašavajući natjecanje, a ne solidarnost među marginalnim zajednicama. Pripadnici „out-grupa“ ili „outsajderi“ često su primarna publika za baštinu jer se na nju često gleda kao na oznaku identiteta. Uz to, treba imati na umu da pojam baštine često rezultira kritiziranim odnosom s vrha prema dolje (engl. *top-down*) jer ga definiraju i prepoznaju oni na pozicijama vlasti, poput zaposlenika ministarstava, muzeja i znanstvenika.

Uzimajući u obzir sve ove čimbenike, ključno je shvatiti da problematika oko pojma „nematerijalna kulturna baština“ postavlja šira pitanja u vezi s prirodom kulture, baštine i našem razumijevanju i tumačenju kulturne baštine. ⁵⁰

⁴⁷ Nikočević, Lidija, et.al.. 2012. Kultura ili baština? Problem nematerijalnosti. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, Vol. 42 No. 35, 7-56.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Noyes, Dorothy. 2007.. Voice in the Provinces. Submission, Recognition, and the Making of Heritage. U M. T. Dorothee Hemme, *Prädikat Heritage. Wertschöpfungen aus kultureller Ressourcen* (str. 33-52). Berlin: LIT Verlag.

⁵⁰ Ibid.

11. UNESCO-ov popis nematerijalne baštine

Kao što je prethodno već navedeno, neizmjerljivo značajan dio kulturne povijesti svakog naroda je njegova nematerijalna kulturna baština. To su primjeri tradicije, običaja, sposobnosti i znanja koji se prenose s koljena na koljeno, jačajući identitet zajednice i čvršće je vezujući za prošlost. Očuvanje kulturne raznolikosti i poticanje međukulturalne komunikacije uvelike ovise o prepoznavanju i zaštiti nematerijalnih kulturnih resursa.

UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva odaje počast kulturnim manifestacijama koje su ključne kako za identitet određene zajednice tako i za očuvanje svjetske kulturne baštine.

11.1. Hrvatska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu

Na UNESCO-ovom popisu nematerijalne baštine Hrvatske nalazi se niz iznimno vrijednih elemenata koji predstavljaju različite aspekte bogate hrvatske kulture:

1. Čipkarstvo u Hrvatskoj
2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog Primorja
3. Fešta sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika
4. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili *Ljelje* iz Gorjana
5. Godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine
6. Procesija *Za Križen* na otoku Hvaru
7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja
8. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju
9. Medičarski obrt na području Sjeverne Hrvatske
10. Bećarac, vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema
11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore
12. Klapsko pjevanje
13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa
14. Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja
15. Umijeće suhozidne gradnje
16. Umijeće sokolarenja
17. Tripundanske svečanosti i kolo sv. Tripuna, tradicije bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj
18. Tradicije uzgoja lipicanca⁵¹

⁵¹ Ministarstvo kulture i medija. (n.d.). *Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*. Datum pristupa: 8. svibnja 2023. <https://min->

Hrvatska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu ne samo da predstavlja jedinstvene i autentične izraze hrvatske kulture, već ima i dublji značaj. Ovi iznimni elementi pomažu u očuvanju i generacijskom prijenosu uvjerenja i identiteta hrvatskog naroda. Uvrštavanjem na prestižni popis, ove tradicije postaju zaštićene i promovirane, a samim time se osigurava da će biti sačuvane za buduće naraštaje i dijeljene s ostalim kulturama diljem svijeta. Ovo priznanje također predstavlja snažan poticaj za daljnje ulaganje u očuvanje i promociju nematerijalne baštine Hrvatske, osiguravajući njihovu dugoročnu vitalnost i kontinuitet te ukazuje na važnost njihovog očuvanja za kulturno bogatstvo svjetske baštine.

11.2. Nizozemska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu

Nizozemska na UNESCO-ovom popisu nematerijalne baštine ima upisane tri kulturne prakse, a sve su prihvaćene na popis relativno nedavno, od 2017. godine do 2021. godine. Nizozemska nematerijalna baština na UNESCO-ovom popisu je:

1. *Ambacht van molenaar* – Umijeće upravljanja mlinovima
2. *Valkerij* – Umijeće sokolarenja
3. *Bloemencorso* – Povorka cvijeća

Uvrštavanje nizozemske nematerijalne baštine na UNESCO-ov popis naglašava njezinu jedinstvenost i važnost u očuvanju kulturnog identiteta zemlje. Ovo priznanje odražava predanost Nizozemske u zaštiti tradicija i vještina koje su duboko ukorijenjene u njezinoj povijesti. Pristupanje UNESCO-ovom popisu također otvara nove mogućnosti za promicanje tih elemenata širom svijeta. Nizozemska može podijeliti svoju bogatu kulturnu baštinu s drugim zemljama, čime pridonosi globalnom dijalogu o kulturnoj raznolikosti. Osim toga, ovo priznanje potiče svijest o važnosti očuvanja nematerijalne baštine, potičući lokalno stanovništvo da njeguje svoje tradicije i vrijednosti.

11.3. Usporedba popisa nematerijalne baštine

S obzirom na to da obje zemlje imaju neke elemente upisane na UNESCO-ove popise, može se zaključiti kako dijele zajednički cilj očuvanja nematerijalne baštine. Ipak, postoje razlike u broju i vrstama elemenata upisanih na UNESCO-ove popise. U usporedbi s Nizozemskom, koja je tek nedavno dodala tri elementa, Hrvatska na listi ima čak 18 elemenata.

Obje nacije shvaćaju koliko je ključno očuvati nematerijalno kulturno naslijeđe kako bi se identitet i vrijednosti prenosili s jedne generacije na drugu. Izvanredne tradicije dodatno se

promiču i čuvaju ovim međunarodnim priznanjem, osiguravajući njihovo očuvanje za sadašnje i buduće generacije te njihovu razmjenu s drugim kulturama. Možemo primijetiti da Hrvatska ima širi spektar kulturnih izričaja koji su prepoznati na UNESCO-ovom popisu u usporedbi s Nizozemskom zbog različitog broja elemenata na popisu.

Ključno je nastaviti financirati očuvanje i razvoj nematerijalne baštine jer su različite kulturne tradicije ovih naroda oblikovale njihove identitete generacijama. Međusobna pomoć i dijeljenje znanja s drugim narodima također doprinose globalnom razgovoru o kulturnoj raznolikosti, što je ključno za očuvanje raznolikosti svjetske kulturne povijesti.

12. Zaključak

Uspoređujući baštinsku regulativu i stručni pristup baštini između Hrvatske i Nizozemske, vidljivo je da obje zemlje prepoznaju važnost očuvanja svoje kulturne baštine i posvećene su zaštiti vrijednih kulturnih dobara. Kulturna baština igra ključnu ulogu u oblikovanju identiteta naroda, utječe na njihovu kulturu i povijest te ima značajan utjecaj na turizam i društveni razvoj.

Sličnosti između Hrvatske i Nizozemske proizlaze iz njihovog zajedničkog cilja zaštite kulturnih dobara i promicanju kulturne baštine. Objema zemljama je stalo do očuvanja povijesnih mjesta, spomenika i drugih materijalnih dobara koja čine dio njihovog nacionalnog identiteta. Osim očuvanja materijalne baštine, dijele i cilj očuvanja nematerijalne baštine. Obje zemlje imaju zakonodavstvo koje osigurava pravnu zaštitu kulturne baštine (koji obuhvaća i materijalne i nematerijalne aspekte) te su i Hrvatska i Nizozemska potpisnice važnih međunarodnih konvencija UNESCO-a, što svjedoči o njihovoj posvećenosti globalnoj suradnji u zaštiti kulturnih dobara.

Hrvatska i Nizozemska dijele neke sličnosti u pristupu baštini. Obje zemlje imaju popise kulturnih dobara, odnosno Registar kulturnih dobara (Hrvatska) i Registar nacionalnih spomenika (Nizozemska). Dok u je u Hrvatskoj za očuvanje kulturne baštine zaduženo Ministarstvo kulture i medija, u Nizozemskoj to obavlja Nacionalni institut za kulturnu baštinu. Također, obje zemlje pridaju pažnju i nematerijalnoj kulturnoj baštini kroz različite popise kojima se omogućava zaštita i očuvanje.

Unatoč sličnostima, postoje i razlike u njihovim pristupima. Dok Hrvatska klasificira kulturna dobra u četiri osnovne kategorije (pokretna i nepokretna dobra, arheološka nalazišta, nematerijalna dobra te zgrade), Nizozemska ima složeniju podjelu uključujući spomenike, karakteristične građevine, zaštićena područja i arheološku baštinu. Što se tiče administrativnih okvira, Nizozemska koristi i podjelu na regije, a Hrvatska je uspostavila samo centralizirani registar.

I dok Nizozemska naglašava fleksibilnost u obnovi kako bi se uskladili s modernim potrebama, Hrvatska se suočava s financijskim izazovima koji otežavaju obnovu i održavanje materijalne baštine.

Još jedna značajna razlika je vidljiva u pristupu nematerijalnoj baštini. Hrvatska prepoznaje važnost nematerijalne kulturne baštine i njezine uloge u očuvanju kulturnog identiteta, dok Nizozemska, za sada, ima veći fokus na zaštiti materijalne baštine, iako nizozemski zakoni obuhvaćaju i nematerijalnu baštinu.

Na razini Europske unije, obje zemlje sudjeluju u politikama i programima koji promiču očuvanje i unapređenje europske kulturne baštine. Europska unija ima ključnu ulogu u pružanju potpore i podrške državama članicama u zaštiti njihove kulturne baštine.

Kulturna baština nije ograničena samo na nacionalne granice. Hrvatska i Nizozemska dijele sličan interes u promicanju kulturne raznolikosti i podržavaju međunarodnu suradnju u zaštiti kulturnih dobara. Njihova prisutnost na UNESCO-ovom popisu materijalne i nematerijalne baštine svjedoči o bogatstvu i raznolikosti njihove kulture, a istovremeno stavlja ih u središte globalne pažnje.

Kulturna baština ima značajan utjecaj na društveni i gospodarski razvoj u Hrvatskoj i Nizozemskoj. Na društvenoj razini, kulturna baština igra ključnu ulogu u oblikovanju identiteta i povezivanju ljudi s njihovom poviješću i kulturom. U obje zemlje, kulturna baština doprinosi promicanju kulturne raznolikosti i međusobnog razumijevanja te potiče osjećaj zajedništva u njihovim građanima. Također, kulturna baština igra važnu ulogu u oblikovanju kulturnog turizma koji doprinosi ekonomskom rastu i zapošljavanju. Nacionalni parkovi, povijesne znamenitosti i spomenici privlače brojne turiste u oba okruženja, generirajući prihode i podržavajući lokalne zajednice.

Sličnosti i razlike u baštinskoj regulativi i pristupu baštini između Hrvatske i Nizozemske pružaju nam dublji uvid u njihove strategije očuvanja kulturnih dobara. Unatoč razlikama u zakonima, obje zemlje dijele zajednički cilj – zaštititi i prenijeti svoju kulturnu baštinu budućim generacijama. Kulturna baština ima važan utjecaj na identitet, turizam i društveni razvoj ovih zemalja, a strateški pristup i suradnja na nacionalnoj i međunarodnoj razini ključni su za njezino očuvanje i prosperitet. Kroz očuvanje svoje baštine, Hrvatska i Nizozemska grade mostove između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti te otvaraju vrata prema boljem razumijevanju i uvažavanju različitosti svjetske kulture.

Razumijevanje različitih pristupa može poslužiti kao motivacija i inspiracija za poboljšanje očuvanja i vrednovanja kulturnih dobara ne samo u ovim dvjema zemljama već i u ostatku svijeta te potiče na raspravu o ovoj vrlo bitnoj temi.

13. Literatura

- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission). 2019. »European framework for action on cultural heritage.« <http://openarchive.icomos.org/id/eprint/2317/1/NC0319331ENN.en.pdf>.
- Antolović, Jadran. 2013. *Međunarodni ugovori o zaštiti kulturne baštine*. Zagreb: Hadrian.
- Bilušić, Biserka Dumbović. 2013. »Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima.« *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj* 6-11. <https://hrcak.srce.hr/175051>.
- Carek, Rut. 2004. »Nematerijalna kulturna baština: UNESCO i njegova uloga.« *Informatica museologica, Vol. 35 No. 3-4* 69-71. <https://hrcak.srce.hr/140322>.
- e-Građani. n.d. *Inspekcija zaštite kulturne baštine*. Pokušaj pristupa 17. srpnja 2023. <https://gov.hr/hr/inspekcija-zastite-kulturne-bastine/1278>.
- Encyclopaedia Britannica. 2023. *World Heritage site UNESCO*. 12. ožujka. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://www.britannica.com/topic/World-Heritage-site>.
- Erfgoedloket Groningen. n.d. *Verschillende soorten erfgoed*. Pokušaj pristupa 17. srpnja 2023. <https://erfgoedloketgroningen.nl/kennisbank/verschillende-soorten-erfgoed/>.
2016. »Erfgoedwet.« *Overheid*. 1. srpnja. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037521/2023-05-01>.
- European Commission. n.d. *Cultural heritage*. Pokušaj pristupa 3. srpnja 2023. <https://culture.ec.europa.eu/policies/selected-themes/cultural-heritage>.
- . n.d. *EU Policy for cultural heritage*. Pokušaj pristupa 3. srpnja 2023. <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/eu-policy-for-cultural-heritage>.
- Heritage Research Hub. n.d. *Strategies and Policies - Dutch Cultural Heritage Governance and Policy*. Pokušaj pristupa 17. srpnja 2023. <https://www.heritageresearch-hub.eu/homepage/heritage-research-community/heritage-research-strategies-policies/>.
- Kappers, Pieter H Ariëns, i Laurens W Kasteleijn. 2020. »The Netherlands.« *International Bar Association*. 2. prosinca. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=894a830a-c659-49ac-8481-58ce464407e5>.
- Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. n.d. Pokušaj pristupa 20. kolovoza 2023. <https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/netwerkinventarisregister>.

- Maarten Reith, Dré van Marrewijk, Ben de Vries. 2017. »Werken aan werelderfgoed.« Pokušaj pristupa 20. kolovoza 2023. https://openarchive.icomos.org/id/eprint/1876/1/werken_aan_werelderfgoed_0.pdf.
- Ministarstvo kulture i medija. n.d. *Djelokrug*. Pokušaj pristupa 6. srpnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug/647>.
- . n.d. *Kulturna baština*. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/349>.
- . n.d. *Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*. Pokušaj pristupa 2023. svibnja 8. <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-covjecanstva/5337>.
- . n.d. *Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine*. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244>.
- . n.d. *Registar kulturnih dobara*. Pokušaj pristupa 6. srpnja 2023. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/registar-kulturnih-dobara-16371/16371>.
- monumenten.nl. n.d. *Heeft u een rijksmonument?* Pokušaj pristupa 12. srpnja 2023. <https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/heeft-u-een-rijksmonument>.
- . n.d. *Wat is een gemeentelijk monument?* Pokušaj pristupa 12. srpnja 2023. <https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/wat-is-een-gemeentelijk-monument>.
- . n.d. *Wat is een provinciaal monument?* Pokušaj pristupa 12. srpnja 2023. <https://www.monumenten.nl/monumenten-overzicht/soorten-monumenten/wat-is-een-provinciaal-monument>.
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. 2012. *Baštinske zbirke/knjižnice*. 11. siječnja. Pokušaj pristupa 17. srpnja 2023. <https://www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-bastinske-zbirkeknjiznice/>.

- Nikočević, Lidija. 2012. »Kultura ili baština? Problem nematerijalnosti.« *Etnološka tribina : Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva, Vol. 42 No. 35* 7-56.
- Noyes, Dorothy. 2007. »Voice in the Provinces. Submission, Recognition, and the Making of Heritage.« U *Prädikat Heritage. Wertschöpfungen aus kultureller Ressourcen*, autor Markus Tauschek, Regina Bendix Dorothee Hemme, 33-52. Berlin: LIT Verlag.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. n.d. *Rijksmonumentenregister*. Pokušaj pristupa 12. srpnja 2023. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/rijksmonumentenregister>.
- . n.d. *Werelderfgoed in Nederland*. Pokušaj pristupa 3. svibnja 2023. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/werelderfgoed/werelderfgoedlijst-nederland>.
- . n.d. *Wie zijn betrokken bij het Nederlands werelderfgoed?* Pokušaj pristupa 17. srpnja 2023. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/werelderfgoed/wie-zijn-betrokken-bij-het-nederlands-werelderfgoed>.
- Šošić, Trpimir M. 2014. »Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled.« *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Svezak 51 Broj 4* 833-860. <https://hrcak.srce.hr/129107>.
- UNESCO. 1972. *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. 17. studenog. Pokušaj pristupa 3. srpnja 2023. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-concerning-protection-world-cultural-and-natural-heritage>.
- . n.d. *Culture - Protecting Our Heritage and Fostering Creativity*. Pokušaj pristupa 18. kolovoza 2023. <https://www.unesco.org/en/culture>.
- . n.d. *List of the Member States and the Associate Members of UNESCO and the date on which they became Members (or Associate Members) of the Organization*. Pokušaj pristupa 3. srpnja 2023. <https://pax.unesco.org/countries/ListeMS.html>.
- . n.d. *UNESCO's Culture Conventions more important than ever*. Pokušaj pristupa 18. kolovoza 2023. <https://whc.unesco.org/en/news/1562>.
2020. »Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture i medija.« *Narodne novine*. 27. kolovoz. Pokušaj pristupa 6. srpnja 2023. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_08_97_1819.html.

1999. »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« *Narodne novine*. 25. lipanj. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html.
2023. »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.« *zakon.hr*. 1. siječanj. Pokušaj pristupa 24. travnja 2023. <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>.

Baštinska regulativa i stručni pristup baštini u komparativnom odnosu između Hrvatske i Nizozemske

Sažetak

U ovom završnom radu uspoređuju se zakonodavni okviri koji se koriste za zaštitu kulturne baštine u Hrvatskoj i Nizozemskoj te se pridaje posebna pozornost materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Okvir istraživanja dan je u uvodu, a u poglavlju o kulturnoj baštini daje se pregled njezina značaja i dosega. Uspoređuju se i proučavaju različiti pravni procesi, kao i zakonodavni okviri za zaštitu kulturnih dobara u obje zemlje. Osim toga, istražuje se provedba UNESCO-ovih normi o zaštiti kulturne baštine u Hrvatskoj i Nizozemskoj. U sklopu Europske unije, obje zemlje aktivno sudjeluju u politikama za očuvanje europske kulturne baštine. U usporednom kontekstu Hrvatske i Nizozemske, zaključak ističe važnost razumijevanja i poštivanja kulturne baštine, njen utjecaj na društveni i gospodarski razvoj te potreba za suradnjom i promicanjem kulturne raznolikosti na međunarodnoj razini.

Ključne riječi: baštinska regulativa, kulturna baština, materijalna baština, nematerijalna baština, Hrvatska, Nizozemska.

Heritage regulation and expert approach to heritage in a comparative relationship between Croatia and the Netherlands

Summary

This thesis compares the legislative frameworks for cultural heritage protection in Croatia and the Netherlands, with paying a particular attention to tangible and intangible heritage. The research framework is given in the introduction, and the chapter on cultural heritage provides an overview of its significance and scope. Different legal processes as well as legislative frameworks for the protection of cultural property in both countries are compared and studied. In addition, the implementation of UNESCO norms on the protection of cultural heritage in Croatia and the Netherlands is being investigated. As part of the European Union, both countries actively participate in policies for the preservation of European cultural heritage. In the comparative context of Croatia and the Netherlands, the conclusion highlights the importance of understanding and appreciating cultural heritage, its impact on social and economic development, and the need for cooperation and promotion of cultural diversity at the international level.

Keywords: heritage regulation, cultural heritage, tangible heritage, intangible heritage, Croatia, The Netherlands.